

OBNOVA KAPUCINSKOG SAMOSTANA I CRKVE Sv. JOSIPA U KARLOBAGU POTKRAJ 18. STOLJEĆA

Ivy Lentić-Kugli
Zagreb

UDK: 726(497.13):7.025 KARLOBAG
Izvorni znanstveni članak
Ur.: 1988-02-15

Nakon preglednog uvoda autorica opisuje utemeljenje kapucinskog samostana u Karlobagu god. 1710. zatim njegovu zapuštenost i potrebu obnove, do koje je došlo 1795. Svjedočanstvo o konzervatorskim radovima na samostanu, jednom od vrijednih spomenika naše barokne umjetnosti i graditeljstva, pronašla je autorica u Državnom arhivu Mađarske u Budimpešti. U članku su izneseni podaci o samostanu, uz odgovarajući komentar i bilješke.

Kapucini dolaze u Liku na molbu senjsko-modruškog biskupa Benedikta Bedekovića godine 1707.¹⁾ U Lici kapucini posjeduju u 18. stoljeću samostan i crkvu u Karlobagu kao boravište s crkvom u Kaniži kraj Gospića.²⁾ Samostan u Karlobagu utemeljen je pod vladavinom Karla VI. a temeljni je kamen postavljen 1710.³⁾ Uz samostan sagrađena je i crkva posvećena sv. Josipu, koja zajedno sa samostanom stvara četverokut. Crkvu je posvetio senjsko-modruški biskup Adam Rattkay godine 1712.

Kapucinski samostan i crkva sv. Josipa u Karlobagu predstavljaju vrijedan i značajan spomenik naše kulturne baštine. Sačuvavši gotovo u potpunosti svoju izvornu arhitektonsku koncepciju i realizaciju, oni predstavljaju značajan i autentičan dokument za proučavanje arhitekture kapucinskih samostana u Hrvatskoj.

Samostan i crkva u Karlobagu nisu od vremena svog osnutka bili temeljito obavljani, odnosno popravljani. Tek se potkraj 18. stoljeća osjetila velika potreba da se taj samostan i crkva temeljito poprave i obnove. S obzirom na političku situaciju potkraj 18. stoljeća postojala je i realna mogućnost da se kapucinski samostan u Karlobagu napusti, te da se kapucini presele u svoje sjedište u Kaniži kraj Gospića. O toj namjeri saznajemo iz pisma senjsko-modruškog biskupa Ivana Krstitelja Ježića, koje on upućuje 30. listopada 1795.

1. Franz Julius Fras, *Vollständige Topographie der Karlstädter-Militärgrenze*, Agram 1835, 116

2. Državni arhiv Mađarske, Budimpešta (dalje: MOL), MOL-C-71-Dep. Ecdl. Cleri saec.-1795-28-10

3. Senj – Arhiv senjsko-modruške biskupije, Podaci o župnim crkvama i kapelama iz godine 1925.

nadvojvodi i Ugarskom kraljevskom namjesničkom vijeću. Biskup Ježić između ostalog napominje slijedeće: »... što se mene tiče, u ovoj stvari, a budući da su redovnici u ovom kraju meni bili vrlo korisni i potrebni, smatram da je najbolje da pozovem u pomoć Vašu Kraljevsku svjetlost i uzvišeno Kraljevsko namjesništvo i gorljivo molim da Vaša Kraljevska svjetlost i uzvišeno Kraljevsko namjesničko vijeće predoče na najvišem mjestu kako bi se prišlo obnovi prije spomenutog samostana, te da im se vrati ono što je dignuto ispod njihova vlasništva i da se obnovi.

Ako bi to bilo možda neizvedivo s obzirom na mnoge uredbe Kraljevskog ratnog vijeća, svakako bi u najmanju ruku cilj općeg duhovnog dobra zahtijevao da bi se ocima kapucinima obnovilo njihovo nekadašnje boravište u Kaniži kraj Gospića i crkva proširila, čime bi oni, stresavši prah iz Karlobaga, postali meni korisniji u gospodnjem vinogradu na ovom području (Krajini). A to bi se moglo još uspješnije postići ako bi se za onoliko što bi se potrošilo za popravak samostana u Karlobagu utrošilo iz prodaje istoga samostana za uređenje boravišta u Kaniži blizu Gospića...«⁵

Srećom nije došlo do prodaje kapucinskog samostana u Karlobagu potkraj 18. stoljeća, već se on zajedno sa crkvom, u to vrijeme obnovio i sačuvao do danas.

U Državnom arhivu Mađarske u Budimpešti sačuvao se plan kapucinskog samostana i crkve u Karlobagu, kao i svi troškovnici u vezi s potrebnim radovima na obnovi samostana i crkve.

Plan samostana legendiran je i signiran u donjem desnom kutu:
»Mudrovichich Oberlüth.«⁶)

Legenda plana glasi:

Plan kapucinskog samostana sa pripadnostima i vrtovima u Karlobagu:

Tumačenje:

a) ulaz u samostan, srednji hodnik i izlaz u vrt, b) 3 sobe za smještaj siromaha, c) zahod, d) gostinjska soba, e) ostava, f) dva stubišta koja vode u I. kat, g) kuhinja, h) dvije komore za potrepštine, i) zahodska jama, k) refektorij, l) blagavaonica, m) ulaz u crkvu, n) kor, o) sakristija, p) dva oratorija, q) crkva, r) jedna kapela, s) velika ulazna vrata u crkvu, t) cisterna, u) ljekarna, v) vrtovi, w) jedna kapela, x) dva mala vrta, y) nalazilo se spremište za razne potrepštine, z) spremište za samostanski brod, y) kao i z) pripadali su samostanu, ali su im bili oduzeti.

aa) Tomašićeva kuća u kojoj su prije kratkog vremena izgrađene stube, bb) i izbijena vrata u gornjem katu. Prema tome je sada mogući pogled u samostan.

cc) ulaz sa strane u spremište

od dd) do ee) nalazila se ulica odijeljena zidom, kako bi redovnici mogli neopaženi doći do mora kao i do staje, koja je bila smještena kod ff), a sada je porušena.

B) Gornji kat: 1) dva stubišta koja vode iz donjeg kata, 2) ćelije, 3) srednji hodnik, 4) provincijal, 5) gostinjska soba, 6) kapela i biblioteka, 7) jedna komora, 8) jedna komorica, 9) stubište koje vodi na tavan, 10) dimnjak, 11) zahod, 12) komorica.

Napomena: krovište ima samo 5 do 6 stopa, a ispod njega nema nikakvih odjeljaka. Podrum i dvoranica označeni su sa g e d b.«⁷)

Uz plan samostana priloženi su i troškovnici za razne potrebne radove.

Troškovnik glasi:

»Troškovnik u vezi sa samostanom kapucina u Karlobagu, koji se od svog osnutka nije generalno popravljao. Zato je veoma potrebno da se poduzme generalni popravak, za koji

je potrebno slijedeće: 3 borova drveta, svaki 16 lakata dugačak za krovšta crkve, 50 dasaka svaka 17 ×, 3000 novih crepova, 22(mjere)vapna, 88 vagona pijeska, 1000 čavala, 6 željeznih spona za pojačanje ruševnih zidova, plaća zidarima i radnicima.

Sakristija: 16 borovih stabala, svako po 10 laktova dugačko, 50 dasaka, 800 velikih čavala, 16 manjih čavala, 19 (mjera) vapna, 76 vagona pijeska, plaća zidarima i radnicima.

Unutrašnjost crkve i sakristije: 15(mjera) vapna, 60 vagona pijeska, plaća zidarima i radnicima.

Krov samostana: 30 dugačkih borovih stabala 10 lakata dugačkih, 200 dasaka, 4000 velikih čavala, 50 čavala, 6000 novih crepova, 4 željezne spona za učvršćivanje ruševnih zidova, 55(mjera) vapna, 218 vagona pijeska, plaća zidarima i radnicima.

Za bijeljenje unutrašnjosti crkve: 20 (mjera) vapna, 80 vagona pijeska, plaća zidarima i radnicima.

Unutrašnjost samostana i bunar: 100 borovih stabala, svaki od 6 lakata, 150 dasaka, 2000 velikih čavala, 16 čavala, 1500 crepova, 15 (mjera) vapna, 60 vagona pijeska, plaća zidarima i radnicima.

U sobi za siromahe: 100 borovih stabala za krov, pod je dugačak 10 lakata, 500 dasaka, 3000 velikih čavala, 20 čavala.

U sobi za siromahe: 4 željezne šipke, 4000 novih crepova za krov, 18 mjera vapna, 72 vagona pijeska, plaća zidarima i radnicima.

Prvi kat samostana: 200 borovih stabala, 350 dasaka, 3000 velikih čavala, 25 velikih čavala, 2000 crepova za krov, 12 (mjera) vapna, 48 vagona pijeska, 1 mala cijev za vodu dugačka 6 hvati, plaća radnicima i zidarima.

Bravarski radovi: 4 brave za samostanska vrata, 3 detto manjih brava.

Staklarski radovi: za popravak 18 starih prozora, za 15 novih manjih prozora.

Stolarski radovi: 5 velikih dvostrukih vrata, za svaka je potrebno 12 dasaka, 5 jednostrukih vratiju, za svaka po 6 dasaka, 6 manjih vratiju, za svaka po 5 dasaka, 3 velika vanjska prozora, u svakom po 4 daske, 10 velikih prozorskih okvira, 11 prozora s rešetkama, za svaki po 2 i 1/2 daske, 6 malih jednostavnih prozora, za svaki po 2 daske, 3 mala jednostavna vrata, 8 malih prozora u ćelijama, 4 velika prozora u 4 dijela zajedno s drvom za popravak vratiju i ostalih stvari u ćelijama, 9 dasaka, 1 dugačka i tvrda daska.

Popravak crkve: 3 ispovjedaonice, za svaku po 10 dasaka, 1 staru ispovjedaonicu popraviti, 1 daska od tvrdog drveta za oltar Marije od Čelije, za popravak poda u sakristiji, i 1 daska od tvrdog drveta za veliki oltar.

za popravak triju oltara: 6000 čavala, 2000 čavala, 10 ljepljiva, 30 (posuda) ulja, 30 (posuda) tamnosmeđe boje, 50 dasaka za popravak poda u reflektoriju i u sakristiji, plaća stolara«. ⁸⁾

4. — F. J. Fras, o.c., 416.

5. — MOL-C-71-Dep. Eccl. Cleri saec.-1975 — 28-10

»Serenissime Regie Hereditarie Princeps, Archidux Austriae, et Regie per Hungariam Locumtenens i Excelsum Consilium Regium L/ocum/tenen/tia/le Hungariae. Domine Domini Benignissime, Gratosissimi, Coledissimi!

A/Planum ichnographicum A/in obsequium Benigno-Gratosi Intimati dd.^oBudae 7^oJuij a/nnum/ c/urrentus/ no.13258. Conventum Carlobagensis, dum isthic perdemissae accludo, una etiam humillime refero: PP. Capucinos illic, postquam lisdem Navicularum Conservatorium, ut ex adnexo fusiore Plano B, advolutisque totius familiae Carlobagensis Litteris C/clarus elucescet, pars item horti ad mare./: via inibi pro sola Populi deambulatione aperta:/ adempta essent, atque Domus, cuius fenestras ipsa Monasterii septa, hortulum cum primis Novitiorum respiciunt, jam erecta esset, pacifice manere haud posse, nisi ipsdem ablata denuo restituantur, et muro solido, solo Belli tempore resenda, claudantur.

Quod me hocce in passu atinet, siquidem Religiosi hi eo in Districtu mihi apprimè utiles, ac necessarij essent, censeo nil satius esse, quam ut Serenitatis Vestrae Regiae et Excelci Consilij Regij L/ocum/tenen/tia/lis Altam in eo interpellem assistentiam, atque supplicem eniuis, vellet Serenitas V/est/ra Regia, et Excelsum Consilium Regium haec ipsa Altissimo quo ocyus Loco, nervose representare, quatenus reparatione antelati Conventus proxime auscipienda, excorporata Eidem reddantur, restaurenturque. Quod si autem ex respectu nefor complurium Excelci Consilij Aulae Bellici Ordinationum id fieri nequiret, ratio ad minus bonis

Ukupni troškovi za generalni popravak samostana i crkve iznosili su 3.205.14 forinti. Troškovnik je bio sastavljen 7. ožujka godine 1795. u Karlobagu. Troškovnik za zidarske radove sastavio je Vicenz Galliazia, koji je bio zidar i klesar. Kovačke radove opisao je Domenico Marcon, po zanatu kovač. Kako su Galliazia i Marcon bili nepismeni, označili su svoje troškovnike križem. Troškovnik za staklarske radove sastavio je staklar Giorgio Miletich, a za stolarske radove Johann Mayerhoffer.

S obzirom na to da su tlocrti sakralnog objekta iz 18. stoljeća u nas dosta rijetko sačuvani, plan kapucinskog samostana i crkve sv. Josipa u Karlobagu predstavlja vrijedan dokument za daljnje proučavalje i zaštitne radove na tom samostansko-sakralnom kompleksu.

publici Spiritalis omino posceret, ut ijsdem P.P. Capucinis Residenta olim eorum Canisae, pone Gospichium, restauretur, atque illic ampliatur Ecclesia, quo ita, excutientes ijdem Carlobago pilveres, utiliores mihi in Vinea Dominica ipso in Confinio reddantur, Hoc ipsum eo felicius effectui mancipari valeret, si Benigne resoputum pro reparacione totiesfati Carlobagensis Conventus Quantum, atque resultans ex venditione ejusdem Conventus Summa, praedictum in finem Canisae prope Gospichium converteretur.

Humilima sensa haec mea, acque ac universorum PP. Caluccinorum, mihi viva voce non semel expressa, dum Serenitati Vestrae Regiae, et Excelso Consilio Regio Locum/tenent/iali obsequientissime Substerno; Altis in reliquio Serenitatis Vestrae, et Excelsi Consilij Regij gratijs, et favoribus comendatus, in omnigenae Venerationis contestatione maneo.

Serenitatis Vestrae Regae, et Excelsi Consilij Regij Locum/entia/-lis Hungarici.
Novi, 30. 8 bris 1795.

Humilimus obligatissimus obsequientissimus
Joannes Baptista Jesich, Eppus. Segn. et Modr.
/Episcopus Segn/ensis/ et Modr/iensis/.

6. – MOL-C-71-Dep. Eccl. Cleri saec.-1795-20-10

7. – MOL-C-71-Dep. Eccl. Cleri saec.-1795-28-10

»Plan des cu Carlobago sich befindlichen Capuziner Klosters samt der dazu gehörigen Behältnissen und Gärten

Erklärung

- a) ist der Eingang ins Kloster, Mittelgang und Ausgang im Garten
- b) sind 3 Zimmer für die Harberge der Armen
- c) der S : V Abtritt
- d) ein Gast Zimmer
- e) Die Speiskammer
- f) sind 2 Stiegen in oberen Stockwerk
- g) ist die Kuchel
- h) sind 2 Geräthschaften Kammerln
- i) ist die Senck Gruben
- k) das Refectorium
- l) das Schenk-Zimmer
- m) Eingang in die Kirchen
- n) der Chor
- o) die Sakristay
- p) sind 2 Oratorien
- q) ist die Kirchen
- r) eine Capellen
- s) die grosse Eingangs Thür in die Kirchen
- t) die Cisterne
- u) die Apotheken
- v) sind die Gärten
- w) eine Capellen
- x) sin 2 Gärteln
- y) was ein Behältniss verschiedener Geräthschaften

z) Das Behältniss des Klosters Schiffes, sowohl als z) Gehörte dem Kloster, ist aber dem kloster abgenommen.

aa) ist das Tomsichische Haus in welchem vor kurzen die Stiegen bb) erbauet und eine Thür in oberen Stock ausgebrochen woraus nun, füglich in das Kloster eingesehen werden kann.

cc) Einfarth aus dem meer in das behältniss. von dd. bis ee. war die Gassen vorhin mittelst einer Mauer gesperet, damit die Kloster Mönche ungesehen zum Meer, wie auch zur Stahlung, welche bey ff. gestanden und nun abgerissen ist, gehen können.

B. ist der obere Stock

- 1) sind 2 Stiegen aus den unteren Stock
- 2) sind die Zellen
- 3) der Mittelgang
- 4) Provincial
- 5) das Gastzimmer
- 6) Capellen und Bibliothek
- 7) eine Kammer
- 8) ein Kammerl
- 9) die Stiegen auf dem Boden
- 10) der Rauchfang
- 11) der S : V Abtritt
- 12) ein Kammerl

Nota: Der Dachstuhl ist nur 5 bis 6 Schuh und sind unter selben keine Abtheilungen. Keller und Holzlegen sind unter h, g, e, d, b angebracht. Mudrovichich, Oberlüth.«

8. – MOL – C – 71 – Dep. Eccl. Cleri saec.-1795-28-10

»Ueberschlag über die bei dener hierortigen und PP PP Capuziner Kloster, weil von der Zeit als das Kloster erbaut keine Haupt Reparation bis nun vorgenommen, so ist zur Verrichtung nach einer grösseren Aufwands höchst nöthig und erforderlich ein Haupt Reparation vorzunehmen und wird zu dieses benöthiget wie nachstehend:

Benantlich
Numero
3 Tannenbaum, jeder 16 Ellen lang für Dachstuhl der Kirche

Einzel
20.24

Zusammen

50 Bretter jede zu 17 ×	14.10	
3.000 Neuer Dachziegel	51.-	
22 Spoda Kalch	49.52	
88 Matzen Sand	10.6	
1.000 Nägel	2.50	
6 Bänder eiserne zur Erhaltung der Fallenden Mauer	28.-	
Für Arbeitslohn der Maurer und Handlanger	127.30	
Sakrestei		
16 Tannenbäumer jedes 10 Ellen lang	13.36	
50 Bretter	14.10	
800 grosse Nägel	2.16	
16 kleinere Nägel	3.44	
19 Spoda Kalch	43.04	
76 Mätzen Sand	8.52	
Für Arbeitslohn dener Maurer und Handlanger	85.-	
Das Inwendige der Kirche und der Sacrestey		
15 Spoda Kalch zur Verbesserung der Mauer	34.-	
60 Metzen Sand	7.-	
Für Arbeitslohn deren Maurer und Handlanger	42.30	
Summa		563.44
Das Dach des Klosters		
30 lange Tannenbäumer von 10 Ellen lang	25.30	
200 Bretter	56.40	
4.000 grosse Nägel	11.20	
50 Nägel	11.40	
6.000 Neuer Dachziegel	102.-	
4 Eiserne Bänder zu Verbesserung der fallenden Mauer	18.40	
55 Spoda Kalch	117.52	
218 Matzen Sand	25.26	
Für Arbeitslohn dener Maurer und Handlanger	340.-	
5.000 Bretter zur Verbesserung des Dachbodens ober der Celen	85.-	
15 Spoda Kalch	34.-	
60 Metzen Sand	7.-	
für Arbeitslohn Maurer und Handlanger	51.-	886.-
Zur Ausweissung des inwendigen Klosters		
20 Spoda Kalch	43.20	
80 Metzen Sand	9.20	
für Arbeitslohn Maurer und Handlanger	63.45	
Das inwendige des Klosters und der Brun		
100 Tannenbäumer jeder 6 Ellen lang	56.40	
150 Bretter	42.30	
2.000 grosse Nägel	5.40	
16 Nägel	3.44	
1.500 Dachziegel	25.30	
15 Spoda Kalch	34.-	
60 Metzen Sand	7.-	
für Arbeitslohn Maurer und Handlanger	51.-	226.-
Im Zimmer der Armen		
100 Tannenbäumer für den Dache, der Boden von 10 Ellen lang	85.-	
300 Bretter	85.-	
3.000 grosse Nägel	8.30	
20 Nägel	4.40	
Summa		183
		1.977.41
In Zimmer der Armen		
4 Eiserne Bänder	18.40	
4.000 Neuer Dachziegel	68.-	
18 Spoda Kalch	40.48	
72 Metzen Sand	8.24	
der Arbeitslohn der Maurer und Handlanger	74.27	
2.500 Ziegeln zum Pflastern	42.30	
15 Spoda Kalch	34.-	
60 Metzen Sand	7.-	
für Maurer und Handlangerlohn	68.-	361.49
Der erste Stock des Klosters		
200 Tannenbäumer	170.-	
350 Bretter	99.10	
3.000 grosse Nägel	8.30	
25 Nägel	5.50	
2.000 Dachziegel	34.-	
12 Spoda Kalch	24.12	
48 Metzen Sand	5.36	
1 kleines Wasser Rohr von 6 Klafter lang		
Für Arbeitslohn Maurer und Handlanger	72.15	422.33
Schlösser Arbeit		
4. Schlösser für die Kloster Thüren	9.4	

3. Detto kleinere	5.6	14.10
Glaser Arbeit		
Zur Verbesserung der 13 alten Fenster	30.-	
Für 15 neue kleinere	30.-	60.-
Tischler Arbeit		
5 grosse doppelte Thüre vor jeder		
12 Bretter	20.-	
5 Einfache Thüren jede 6 Bretter	10.-	
6 kleinere Thüren jede von 5 Bretter	10.-	
3 grosse äussere Fenster in jeden 4 Bretter	6.40	
10 grosse Fenster Rame	11.20	
11 Fenster mit Gütter von 2 1/2 Bretter	9.20	
	67.20	2.830.12
6 kleine einfache Fenster in jeden 2 Bretter	4.-	
3 kleine einfache Thüre	5.-	
8 kleine Fenster in denen Cellen	3.-	
4 grosse Fenster von 4 Theilen zugleich mit dem Holz	1.40	
Für Reparatur der Thüren und anderen		
Sachen in denen Cellen,		
9 Bretter	3.-	
1 langes hartes Brett	4.-	
Scheib Teichl	1.-	
	88.36	
Reparatur der Kirche		
3 Beichstühle in jeden 10 Bretter	6.40	
1 detto alte zu verbessern	1.-	
1 alter Brett von harten Holz für Maria Zell	7.15	
Zu verbesserung des Altares von Maria Zell	0.40	
Für Reparation des Sacrestai Bodens für das Brett von harten		
Holz für den hohen Alter	3.-	
Für Verbesserung der 3 altare	7.15	
6.000 Nägel	11.-	
2.000 detto	8.-	
10 Leim	5.-	
30 Lein Oel	10.-	
30 Caffè farb	10.-	
50. Bretter zur Verbesserung des Bodens von Refectory und		
Sacrestei	23.37	
Der Arbeitslohn dem Tischler	180.58	
	Zusammen	3.205.14.-

Carlobago, den 7ten März 1795.
 Kreuz des Vinzens Galliazia
 Maurer und Steinmetz
 Kreuz des Domenico Marcon, Schmied
 Giorgio Milletich, vetraro
 Johann Mayerhoffer, Tischlermeister.«

Zusammenfassung

Die Kapuziner kamen in Jahre 1707 in die Lika, wo sie in Kaniža bei Gospić eine Residenz mit Kirche innehatten. In Karlobag errichteten sie im Jahre 1710 ihr Kloster und die Kirche des Hl. Joseph in welcher im Jahre 1712 die erste Messe celebriert wurde.

Das Klostergebäude und die Kirche der Kapuziner in Karlobag weisen den spezifischen Types der Architektur auf, welcher bei den Gebäuden dieses Ordens auch in anderen Teilen Kroatiens angewendet wurde.

Die erste grosse Erneuerung des Klosters und der Kirche wurden im Jahre 1795 vorgenommen.

Im ungarischen Staatsarchiv in Budapest ist der Plan des Kapuzinerklosters und der Kirche wie auch die Ueberschläge der nöthigen Maurer, Tischler, Schlosser, Glaser und Tischlerarbeiten aus dem Jahre 1795 erhalten geblieben. Für die Maurerarbeiten verfasste den Kostenüberschlag der Maurer Vinzenz Galliazia, für die Schlosserarbeiten der Schlosser Domenico Marcon, für die Glaserarbeiten der Glaser Giorgio Milletich, und für die Tischlerarbeiten der Tischlermeister Johann Mayerhoffer.

Die Gesamtkosten für alle Arbeiten betrug 3.205.14 Forinten.